

ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

КОСТЮЧОК ПЕТРО ЛЕОНТІЙОВИЧ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З КУРСУ
«УКРАЇНОЗНАВСТВО В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ»**

(анотація лекційного курсу, плани семінарських занять,
самостійна робота та програмові вимоги)

для підготовки студентів
спеціальності 014 «Середня освіта (історія)»
перший (бакалаврський) рівень

Івано-Франківськ

2016

Костючок П.Л. Навчально-методичні рекомендації з курсу «Українознавство в шкільному курсі історії» (анотація лекційного курсу, плани семінарських занять, самостійна робота та програмові вимоги): для підготовки студентів спеціальності 014 «Середня освіта (історія)» перший (бакалаврський) рівень. – Івано-Франківськ, 2016. – 66 с.

Рецензенти: Капелюшний В. П., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету ім. Т. Шевченка

Петрова Н. О., кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та етнології України, заступник декана історичного факультету з виховної роботи Одеського національного університету ім. І. Мечнікова

Рекомендовано до друку кафедрою етнології і археології Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника протокол № 11 від 8 червня 2016 року

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника протокол №12 від 30 червня 2016 року

ЗМІСТ

I. Пояснювальна записка

II. Тематичний план дисципліни

Теми лекційних занять

Теми семінарських занять

III. Зміст дисципліни

Анотація лекційних занять

Тематика семінарських занять

IV. Контроль знань

V. Тематика рефератів

VI. Самостійна робота студентів

VII. Програмові вимоги до екзамену

VIII. Рекомендована література до курсу

IX. Розподіл балів, які отримують студенти

X. Критерії оцінювання знань,
уміння та навичок студентів в навчальній дисципліні

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

«Українознавство в шкільному курсі історії» є нормативним курсом передбаченим навчальною програмою, затвердженою до виконання МОН України для здобуття кваліфікаційного рівня бакалавр зі спеціальності “014 “Середня освіта (історія)”. Програма курсу є складовою частиною державного екзамену для студентів, які завершують навчання за рівнем бакалавра історії.

Навчальна програма з курсу «Українознавство в шкільному курсі історії» передбачає комплексне і змістовне вивчення етнічної історії України, формування української етнічної території в історичному зрізі, аналіз етнодемографічної структури населення України, характеристики та особливостей духовної і матеріальної культури українців, їх просторове розміщення в світі.

Лекційні та семінарські заняття допоможуть студентам глибше засвоїти вузлові питання етноісторичного розвитку України, ознайомитися з джерелами та історіографією. На семінарських заняттях студенти оволодівають основами наукового дослідження, навчаються самостійно оцінювати етнічні процеси, висловлювати і аргументувати власні думки. Засвоєння і поглиблення теоретичних і практичних знань, умінь і навичок з дисципліни «Загальна етнологія», опанування і застосування її загальних засад методології сприятиме застосуванню студентами спеціальності 014.03 – середня освіта (історія) у майбутній професії – вчитель історії і суспільствознавчих дисциплін

Мета дисципліни «Українознавство в шкільному курсі історії» полягає в тому, щоб сформувати у студентів-істориків знання про етнічну історію України; формувати етнічну свідомість і культуру поведінки для гармонійного засвоєння цінностей свого народу і загальнолюдських здобутків; забезпечувати передачу етнокультурних традицій з покоління в покоління; запобігати поширенню етнічної упередженості й пересудів; плекати культуру міжетнічного спілкування; синтезувати результати інших гуманітарних і природничих наук для глибокого і всебічного пізнання етнічної сфери життєдіяльності людського суспільства.

Завдання: ознайомити студентів із тенденціями і закономірностями етнічного розвитку України, національних меншин та етнічних груп, що проживали і проживають на території України; навчити аналізувати особливості етнонаціональної структури населення України в історичній ретроспективі; виокремити основні компоненти психології українців; обґрунтувати шляхи гармонізації міжетнічних стосунків на макро- і мікрорівнях в різних регіонах України; проаналізувати діяльність української діаспори в світі; навчити використовувати в професійній і соціальній діяльності знання з історії України; виробити в майбутніх вчителів навички самостійних оцінок і власних суджень по розглянутих проблемах українознавства. Одним із головних завдань курсу є формування у молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*: етапи становлення етнології України як самостійної галузі знань; основні етапи етнічної історії України; основні підходи і сучасний стан розробки етнічної історії України; історію української етнології; етнографічне районування України, основні підходи та версії; основні антропологічні, демографічні, лінгвістичні, етнокультурні, психологічні характеристики населення України; основні

характеристики матеріальної і духовної культури українців; значення звичаїв і ритуалів в житті українського етносу.

– *вміти*: проводити комплексний пошук історичної інформації у джерелах різного типу; критично аналізувати джерела; систематизувати різносторонню інформацію на основі власних уявлень про спільні закономірності етноісторичного процесу; аналізувати етнічні процеси, події, факти в історії України; застосовувати методи аналізу та синтезу етноісторичних фактів, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в етноісторичному процесі; аналізувати етнічні процеси, події, факти в історії України; застосувати на практиці етнологічні методи; аналізувати різні параметри життєдіяльності етнічних спільнот України; робити узагальнення та висновки на основі аналізу етноісторичного розвитку України, надану у різних знакових системах (текст, карта, таблиця, схема); формувати власний алгоритм виконання історично-пізнавальних завдань; брати участь у дискусіях з етнологічної проблематики, формулювати власну позицію з обговорюваних проблем; порівнювати висвітлення подій, явищ і процесів в історичних джерелах та у літературних пам'ятках, використовувати у професійній і соціальній діяльності.

У результаті вивчення курсу студент має набути таких **компетенцій**:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що потребують інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії в навчальних закладах середньої освіти та у процесі навчання за спеціальністю, що передбачає застосування теорії та методів українознавства і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

Комунікативна (С2) – здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською – державною мовою; здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні і на практиці.

Лінгвістична (C3) – здатність отримувати і передавати професійну інформацію іноземною мовою; уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування.

Компетентності в природничих науках і технологіях (C5) – це наукове розуміння природи і сучасних технологій, а також здатність застосовувати його в практичній діяльності; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Контрольна (C7) – здатність вчитися самостійно й автономно, розробляти власну траєкторію саморозвитку упродовж навчання в університеті та усього життя, оцінювати прогрес і результати навчання.

Проектувальна (C8) – здатність генерувати нові ідеї, вміння диференціювати традиційні та інноваційні способи вирішення завдань та знаходити межі їхнього застосування у навчальному процесі.

Управлінська (C9) – здатність забезпечувати особисту та групову відповідальність за дотримання виконавської дисципліни, вміння визначати і наполегливо реалізовувати поставлені завдання і взяті обов'язки.

Фахові (предметні) компетентності:

C10. Наявність системи знань із предметної області майбутньої професії, необхідних для роботи в навчальних закладах середньої освіти (базові уявлення про етнічний розвиток України; базові основи етнографічного районування України).

C11. Здатність усвідомлювати та інтерпретувати вивчене, формувати й науково аргументувати власну позицію, брати активну участь у дискусіях (здатність та сприйняття концепцій етногенезу та націєтворення; здатність до виокремлення та синтезу базових етнічних категорій та дефініцій; здатність до аналізу етнополітичної ситуації в Україні та світі; адаптованість стратегії етнозахисного націоналізму).

C12. Здатність до міждисциплінарної взаємодії й уміння працювати з матеріалом суміжних освітньо-наукових сфер (філософія, політологія, філологія, культурологія, соціологія тощо) під час вирішення навчальних і наукових завдань, мати синтетичне мислення.

C13. Здатність застосовувати знання, уміння і навички із дисциплін фундаментальної та професійної підготовки в практичній діяльності – у викладанні історії і суспільствознавчих предметів, організації навчально-виховного процесу, розробці навчально-методичного забезпечення дисципліни, при аналізі поточних суспільних процесів в Україні і світі, при веденні дискусії (здатність та сприйняття концепцій етногенезу та націєтворення; здатність до виокремлення та синтезу базових етнічних категорій та дефініцій; здатність до аналізу етнополітичної ситуації та конфліктів у світі; адаптованість стратегії етнозахисного націоналізму).

C15. Здатність володіти сучасним методичним інструментарієм із предметної області майбутньої професії (навички визначення базових етнополітичних, етносоціальних та етнокультурних факторів історії України; дослідницькі навички; знання джерел; знання суспільно-політичних, економічних та культурних особливостей етноісторичного розвитку України; знання специфіки теорії етнічності; відповідної етнологічної термінології; розуміння причинно-наслідкових зв'язків етнічного розвитку України).

C16. Здатність користуватися вербальними і невербальними засобами передачі історичної інформації.

C17. Наявність системи знань основних теорій та концепцій сучасної історіографії, джерелознавства, здійснення джерелознавчого та історіографічного аналізу зібраної інформації; вміння їх критично аналізувати, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості (вміння аналізувати етнічні процеси, події, факти; здатність брати участь у дискусіях на суспільно-політичні теми, користуватися понятійно-категорійним апаратом етнологічної науки, джерелами та довідниковими матеріалами; здатність виявляти актуальні проблеми етнічного розвитку світу; здатність виокремлювати спільне і відмінне в процесах етногенезу та державотворення; здатність аналізувати й обґрунтовувати етнічні конфлікти).

C20. Здатність аналізувати, досліджувати та презентувати педагогічний досвід навчання учнів історії і суспільствознавчих предметів у загальноосвітній школі (вміння аналізувати етнічні, етносоціальні, етнокультурні процеси, події, факти; здатність брати участь у дискусіях на суспільно-політичні теми, користуватися понятійно-категорійним апаратом етнологічної науки, джерелами та довідниковими матеріалами; здатність виявляти актуальні проблеми етнічного розвитку України; здатність виокремлювати спільне і відмінне в процесах етногенезу та державотворення; здатність аналізувати й обґрунтовувати етноісторичні процеси в Україні).

C21. Здатність до усвідомлення суспільного статусу і призначення професійної діяльності вчителя історії і суспільствознавчих предметів, важливості збагачення професійних якостей відповідно до нових суспільно-політичних реалій; усвідомлення необхідності подальшого навчання, вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду.

C22. Здатність ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства, виховувати правову свідомість та культуру в учасників освітнього процесу.

C24. Здатність формувати високу історичну й громадянську свідомість, національну гідність та історичну національну пам'ять, провадити громадянсько-патріотичне виховання серед молоді.

Результати навчання:

- здатність володіти знаннями із етнології для майбутньої професії, необхідними для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Знати і розуміти основні концепції, теорії, та етапи розвитку етнологічної науки, її теоретичні основи, орієнтуватися на її сучасні досягнення;
- здатність використовувати знання, уміння і навички з українознавства для розв’язання конкретних задач у професійній діяльності учителя історії і суспільствознавчих предметів;
- здатність аналізувати, генерувати та поширювати передовий педагогічний досвід, або генерувати інноваційні вирішення для відомих проблем або ситуацій, критично оцінювати результати власної педагогічної діяльності, впроваджувати інтерактивні методи навчання, інноваційні навчально-виховні технології, нові ідеї;
- здатність самостійно оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції у державі і світі, дотримуючись принципів наукової об’єктивності й неупередженості, а також освітні проблеми, пропонувати способи їх розв’язання, що дозволить в умовах не повної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв’язання власних та суспільних проблем; формувати політичну культуру, ініціативу і підприємливість;
- здатність організовувати ефективну міжособистісну взаємодію суб’єктів освітнього процесу (в т. ч. здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня), базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовувати оптимальну стратегію діяльності і приймати обґрунтовані рішення у складних і часом не передбачуваних професійних і життєвих ситуаціях, що потребує застосування нових підходів і прогнозування і усвідомлення власної відповідальності;
- здатність розуміти значення культури як форми людського існування, поважати різноманіття і

мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва; а також проводити діяльність спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини в навчальних, наукових і просвітницьких цілях;

- здатність застосовувати професійний творчий потенціал, як в інтересах українського суспільства (в освітній і соціальній сферах суспільного життя), так і для самореалізації особистості; розуміти проблематику ролі й місця людини в історичному процесі;
- здатність вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції, усвідомлювати призначення

II. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин Денна форма		
	лекції	практичн і заняття	самостій ну роботу
Становлення українознавства як самостійної галузі знань			2
Історія українознавства	2	2	2
Етнічна історія України в шкільному курсі		2	2
Етногенез українців в шкільному курсі		2	4
Націогенез українців в шкільному курсі	2		4
Етнічні процеси в XIX – XX ст.		2	4
Формування української етнічної території в XV – XIX ст.		2	4
Формування етнічної території України в XX ст.	2		2
Етнонаціональна структура населення України	2		4
Етнографічне районування України	2		2
Календарна обрядовість		2	4
Громада, громадське життя і громадський побут			4
Сільські поселення та двір			2
Заняття і побут населення України		2	4
Етнопсихологія українців			4
Сімейні звичаї та обряди		2	4
Весілля та весільна обрядовість українців		2	4
Українці в світі	2		4
Всього	12	18	60

Назва теми	Заочна форма		
	Кількість годин на		
	лекції	практичн і заняття	самостій ну роботу
Становлення українознавства як самостійної галузі знань			4
Історія українознавства	2		4
Етнічна історія України в шкільному курсі		2	4
Етногенез українців в шкільному курсі			4
Націогенез українців в шкільному курсі	2		4
Етнічні процеси в XIX – XX ст.			4
Формування української етнічної території в XV – XIX ст.			6
Формування етнічної території України в XX ст.	2		4
Етнонаціональна структура населення України			4
Етнографічне районування України	2		4
Календарна обрядовість		2	6
Громада, громадське життя і громадський побут			4
Сільські поселення та двір			4
Заняття і побут населення України			4
Етнопсихологія українців			4
Сімейні звичаї та обряди			4
Весілля та весільна обрядовість українців			4
Українці в світі	2		4
Всього	10	4	76

III. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

АНОТАЦІЯ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Південно-західний відділ Російського географічного товариства. Етнографічні дослідження та видання.

Етнографічна комісія та праці НТШ. Організація наукової пошуково-збиральницької роботи. Сутність «Програми до збирання відомостей про українсько-руський нарід». Наукова етнологічна діяльність М. Грушевського, І. Франка, В. Гнатюка, В. Шухевича, Ф. Вовка та їх основні ідеї.

Етнологічна діяльність ВУАН. Наукові етнографічні товариства в Харкові, Полтаві, Запоріжжі, Одесі, Катеринославі, Ніжині, Чернігові, Миколаєві, Вінниці, Кам'янці-Подільському. Етнографічна діяльність Д. Багалія, М. Сумцова, Д. Яворницького.

Розвиток української етнології в еміграції. Видавнича справа. Етнографічні доробки С. Килимника та О. Воропая.

Українська радянська етнографічна наука. Вивчення Карпатського регіону. Розвиток української етнології в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. Відмова від догматичного і перехід до критичного осмислення етнічної історії, проблем націотворення культурної антропології. Основні наукові центри та їх наукова діяльність.

ТЕМА 2. НАЦІОГЕНЕЗ УКРАЇНЦІВ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ

Особливості української версії націогенезу. Співвідношення етнічного і національного. Примордіалістська версія націогенезу українців.

Обґрунтування примордіалістського бачення націогенезу Я. Дашкевичем, Я. Ісаєвичем, Л. Залізником, В. Пономарьовим.

Модерністська версія націогенезу українців. Теоретичні здобутки модернізму у викладі Я. Грицака, І. Лисяка-Рудницького, А. Капелера, Д. Грабовича.

ТЕМА 3. ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ ТЕРИТОРІЇ В ХХ СТ.

Територіальне окреслення української нації на початку ХХ ст. Співвідношення етнонаціонального і державно-політичного. Українська державність 1917 – 1920 рр. і українська етнічна територія (доба Центральної Ради, Гетьманату, Західно-Української Народної Республіки).

Українські етнічні землі в міжвоєнний період. Етнополітика СРСР, Польщі, Чехословаччини, Румунії щодо українців. Її особливості втілення. «Етнічні експерименти» - політика регіоналізму, волинський експеримент, лемківська акція, акція шляхти загородової, політика коренізації, їх впровадження і результати.

Українська етнічна територія в другій половині ХХ ст.

ТЕМА 4. ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Географія української етнічної нації. Україна як моноетнічна держава. Українські етнографічні групи: гуцули, бойки, лемки, литвини, поліщуки. Деструктивні спроби виділення з українського етносу «національності» «русини».

Етнічні групи і національні меншини, їх локалізація, чисельність та особливості етноісторичного розвитку на території України.

Етнолінгвістична структура населення України. Співвідношення знання державної, розмовної і рідної мов.

Етноконфесійна структура населення України. Християнство як домінанта релігійного життя українців. Іслам і юдаїзм. Неорелігійні вірування.

ТЕМА 5. ЕТНОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ

Особливості етнографічного районування України. Основні підходи і моделі. Співвідношення етнографічного і адміністративно-політичного.

Центрально-східний регіон, історико-етнографічні райони, їх локалізація та етнографічна характеристика.

Українське Полісся, історико-етнографічні райони, їх локалізація та етнографічна характеристика.

Західний (Південно-західний) регіон, історико-етнографічні райони, їх локалізація та етнографічна характеристика.

ТЕМА 6. УКРАЇНЦІ В СВІТІ

Українці за кордоном: етапи переселення, розселення та чисельність. Причини еміграції. Заробітчанська еміграція українців.

Східна українська діаспора та особливості її територіальної локалізації. Українці в Російській Федерації.

Західна українська діаспора та особливості її територіальної локалізації. Українці в США, Канаді, Латинській Америці, Австралії, країнах Європи (Італія, Іспанія, Португалія, Польща, Чехія, Словаччина, Австрія, Греція, Німеччина, Франція).

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття №1

ІСТОРІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

(2 години)

1. Початки формування етнологічних (етнографічних) знань.
2. Літописи як джерело нагромадження знань про етнічний розвиток України.
3. Розвиток етнологічних (етнографічних) знань у другій половині XVII – XVIII ст.
4. Нагромадження етнологічних і етнографічних знань в кінці XVIII – XIX ст.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Білоус В. Етнографічне дослідження на західноукраїнських землях у третій чверті XIX ст. – Львів, 2000.

Болтарович З. Україна в дослідженнях польських етнографів XIX ст. – К., 1976.

Борисенко В. Нариси з історії української етнографії (20 – 50-ті рр. XX ст.). – К., 2000

Горленко В. Київ і розвиток етнографії на Україні середини XIX ст. // Народна творчість і етнографія. – 1981. – №6. – С.23-32.

Горленко В. Нариси історії української етнографії та російсько-українських етнографічних зв'язків. – К., 1964

Горленко В. Становление украинской этнографии конца XVIII – первой половины XIX в. – К., 1988

Грицик М. Фольклорно-етнографічні видання Галичини 60-70-х рр. XIX ст. і їх значення у розвитку загальноукраїнської національної культури // Народна творчість і етнографія. – 1998. – №2-3. – С.16-21.

Етнографія України / За ред. С.А. Макарчука. – Львів, 1994.

Кравець О. Діяльність Т.Шевченка в галузі етнографії. – К., 1961.

- Культура і побут населення України. – К., 1993
- Літопис Руський. – К., 1994
- Ломова М. Етнографічна діяльність І.Франка. – К., 1957
- Маланчук В. Розвиток етнографічної думки в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст. – К., 1977
- Петров В. Методологічно-світоглядні напрямки в українській етнографії та фольклористиці ХІХ – ХХ ст. // Народна творчість і етнографія. – 2000. – №4. – С.70-74.
- Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. – К., 1996.
- Пономарьов А. Українська етнографія: курс лекцій. – К., 1994
- Савчук Б. Українська етнологія. – Івано-Франківськ, 2004
- Українське народознавство / За загальною редакцією С.Павлюка, Г.Горинь, Р.Кирчіва. – Львів: Видавничий центр “Фенікс”, 1994.

Семінарське заняття №2

ЕТНІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ (2 години)

1. Теоретико-методологічні підходи до етнічної історії України.
2. Особливості давньої, середньовічної і модерної етнічної історії.
3. Етнічна історія у шкільних підручниках.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Балушок В. Етногенез українців // Народна творчість і етнографія. – 2002. – №1-2. – С.26-34.

Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. – К., 2006.

Боєчко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К., 1994.

Грушевський М.С. Велика, Мала і Біла Русь // УДЖ. – 1991. – №2.

Гумилев Л. От Руси до России. – М., 1998.

Дашкевич Я. Національна свідомість українців на зламі XIV – XVII ст. // Сучасність. – 1992. – №3.

Дашкевич Я. Основні етапи історії української нації. Міфологізація і деміфологізація // Родовід. – 1991. – Ч.2.

Етнографія України / За ред. С.А. Макарчука. – Львів, 1994.

Заставний Ф.Д. Українські етнічні землі. – Львів, 1993.

Ісаєвич Я. Походження українців. Історіографічні схеми та політика // Матеріали до української етнології. – 1996. – Вип.1.

Кармазіна М.С. Етногенез українського народу // Україна на зламі тисячоліть. – К., 2000. – С47-59.

Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. – К., 1999. – С.258-301.

Лаврів П. Колонізація українських і суміжних степів. – К., 1994.

Лаврів П. Історія південно-східної України. – Львів, 1992.

Макарчук С. Український етнос (виникнення та історичний розвиток). – К., 1992.

Макарчук С. Етнічна історія України. – Львів, 2008.

Павлюк С. Етногенеза українців: спроба теоретичної конструкції. – Львів, 2006.

Петров В. Походження українського народу // Павлюк С.П. Етногенеза українців: спроба теоретичної конструкції. – Львів, 2006. – С.225-237.

Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. – К., 1996.

Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. – Дрогобич, 1997.

Ричка В.М. Про еволюцію назви "Русь" в етнополітичній історії України // УДЖ. – 1991. – №2.

Степико М. Буття нації: витоки, сучасність, перспективи. – К., 1998.

Смолій В., Гуржій О. Як і коли почала формуватися українська нація. – К., 1991.

Толочко П. Древнерусская народность: воображаемая или реальная. – СПб., 2005.

Українське народознавство / За заг. ред. С.Павлюка, Г.Горинь, Р.Кирчіва. – Львів: Видавничий центр "Фенікс", 1994.

Українці. Історико-етнографічна монографія у 2-х кн. – Опішне, 1999.

Формування української нації: історія та інтерпретації. – Львів, 1995.

Юрій М.Т. Етногенез та менталітет українського народу. – К., 1997.

Семінарське заняття №3

ЕТНОГЕНЕЗ УКРАЇНЦІВ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ (2 години)

1. Початки формування українського етносу.
2. Концепції походження українського етносу.
3. Походження назв «Україна», «Малоросія», «Великоросія», «Росія».

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Балушок В. Етногенез українців // Народна творчість і етнографія. – 2002. – №1-2. – С.26-34.

Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витoki українського народу. – К., 2006.

Босчко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К., 1994.

Грушевський М. Історія України-Руси. – Т.І. – К., 1991.

Грушевський М.С. Велика, Мала і Біла Русь // УДЖ. – 1991. – №2.

Гумилев Л. От Руси до России. – М., 1998.

Дашкевич Я. Національна свідомість українців на зламі XIV – XVII ст. // Сучасність. – 1992. – №3.

Дашкевич Я. Основні етапи історії української нації. Міфологізація і деміфологізація // Родовід. – 1991. – Ч.2.

Дністрянський М.С. Кордони України. – Львів, 1992.

Етнографія України / За ред. С.А. Макарчука. – Львів, 1994.

Заставний Ф.Д. Українські етнічні землі. – Львів, 1993.

Іванченко І. Український народ // Мала енциклопедія етнодержавства. – К., 1996. – С.634.

Ісаєвич Я. Походження українців. Історіографічні схеми та політика // Матеріали до української етнології. – 1996. – Вип.1.

Кармазіна М.С. Етногенез українського народу // Україна на зламі тисячоліть. – К., 2000. – С47-59.

Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. – К., 1999. – С.258-301.

- Лаврів П. Колонізація українських і суміжних степів. – К., 1994.
- Лаврів П. Історія південно-східної України. – Львів, 1992.
- Макарчук С. Український етнос (виникнення та історичний розвиток). – К., 1992.
- Макарчук С. Етнічна історія України. – Львів, 2008.
- Павлюк С. Етногенеза українців: спроба теоретичної конструкції. – Львів, 2006.
- Петров В. Походження українського народу // Павлюк С.П. Етногенеза українців: спроба теоретичної конструкції. – Львів, 2006. – С.225-237.
- Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. – К., 1996.
- Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. – Дрогобич, 1997.
- Ричка В.М. Про еволюцію назви "Русь" в етнополітичній історії України // УІЖ. – 1991. – №2.
- Степико М. Буття нації: витоки, сучасність, перспективи. – К., 1998.
- Смолій В., Гуржій О. Як і коли почала формуватися українська нація. – К., 1991.
- Толочко П. Від Русі до України. – К., 1997.
- Толочко П. Древнерусская народность: воображаемая или реальная. – СПб., 2005.
- Україна крізь віки. – Т.1, 2, 3, 4, 5, 6. – К., 1998; Т.9. – К., 1999; Т.15. – К., 2000.
- Українське народознавство / За заг. ред. С.Павлюка, Г.Горинь, Р.Кирчіва. – Львів: Видавничий центр "Фенікс", 1994.
- Українці. Історико-етнографічна монографія у 2-х кн. – Опішне, 1999.
- Формування української нації: історія та інтерпретації. – Львів, 1995.
- Юрій М.Т. Етногенез та менталітет українського народу. – К., 1997.

Семінарське заняття №4

ЕТНІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ У ХІХ – ХХ СТ.

(2 години)

1. Етнополітика Російської і Австро-Угорської імперій щодо українців у другій половині ХІХ – початку ХХ ст.
2. Національна асиміляція та деетнізація українства у міжвоєнний період.
3. Радянська русифікація в 1920-1980-ті рр.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Боечко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К., 1994.

Брук С., Кабузан В. Численность и расселение украинского этноса в XVIII – начале XX вв. // Советская этнография. – 1981. – №5.

Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст. – К., 1996

Дністрянський М.С. Кордони України. – Львів, 1992.

Заставний Ф.Д. Українські етнічні землі. – Львів, 1993.

Етнографія України / За ред. С.А. Макарчука. – Львів, 1994.

Капеллер А. Національний рух українців у Росії та Галичині: спроба порівняння / Україна: культурна спадщина, національна свідомість: Міжвідомчий збірник наукових праць, вип. 1. К., 1992.

Капеллер А. Мазепинці, малороси, хохли: українці в етнічній ієрархії Російської імперії // <http://www.ukrhistory.narod.ru/texts/kappeler-2.htm>.

Капеллер А. Українсько-російські стосунки у ХІХ столітті: гіпотези та відкриті питання // <http://www.ukrhistory.narod.ru/texts/kappeler-1.htm>.

Капеллер А. Структура українського національного руху в Російській імперії. «Сучасність», 1992, № 7.

Капеллер А. Формування української нації у Російській імперії ХІХ ст. на тлі націотворчих процесів у Європі // Формування української нації

Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст. – К., 1997.

Магочій П. Формування національної свідомості: Підкарпатська Русь (1848–1948). – Ужгород, 1994. – 296 с.

Макарчук С. Український етнос (виникнення та історичний розвиток). – К., 1992.

Макарчук С. Етнічна історія України. – Львів, 2008.

Монолатій І. Разом, але майже окремо.

Сарбей В. Етапи формування української національної самосвідомості (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.) // УІЖ. – 1993. – №7-8.

Сергійчук В. Етнічні межі і державний кордон України. – К.: Українська видавнича спілка, 2000. – 432 с.

Шандор В. Закарпаття, історико-правний нарис ІХ ст. – 1920. – Нью-Йорк, 1992. – 292 с.

Семінарське заняття №5**ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ
ТЕРИТОРІЇ XV – XIX ст.
(2 години)**

1. Закріплення української етнічної території на західному і північному напрямках.
2. Колонізація Слобожанщини в XV – XVIII ст. і формування східної межі української етнічної території.
3. Українська колонізація Нижнього Подніпров'я і Причорномор'я у XVI – XIX ст.
4. Етнічне освоєння українцями Карпатського регіону.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Боечко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К., 1994.

Бойківщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1983

Бойко Я., Данилова Н. Формування етнічного складу населення Півдня України (кінець XVIII – XIX ст.) // УІЖ. – 1992. – №9.

Брук С., Кабузан В. Численность и расселение украинского этноса в XVIII – начале XX вв. // Советская этнография. – 1981. – №5.

Гедьо А. Переселення греків з Криму до Приазов'я у 1778 р. // УІЖ. – 2001. – №1.

Горинь Г. Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX – 30-ті рр. XX ст.) / АН України, Інститут народознавства. – К.: Наукова думка, 1993. – 199 с.

Гошко Ю. Населення Українських Карпат XV – XVIII ст. Заснування. Міграції. Побут. – К.: Наукова думка, 1976. – 204 с.

Грабовецький В. Гуцульщина в XIII – XIX ст. – Львів, 1982. – 151 с.

Греки на українських теренах: Нариси з етнічної історії. – К., 2000

- Грушевський М.С. Велика, Мала і Біла Русь // УІЖ. – 1991. – №2.
- Грушевський М. Історія України-Руси. – Т.ІІ. – К., 1991.
- Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1987
- Дашкевич Я. Національна свідомість українців на зламі XIV – XVII ст. // Сучасність. – 1992. – №3.
- Дашкевич Я. Основні етапи історії української нації. Міфологізація і деміфологізація // Родовід. – 1991. – Ч.2.
- Дністрянський М.С. Кордони України. – Львів, 1992.
- Заставний Ф.Д. Українські етнічні землі. – Львів, 1993.
- Етнографія України / За ред. С.А. Макарчука. – Львів, 1994.
- Лаврів П. Колонізація українських і суміжних степів. – К., 1994.
- Лаврів П. Історія південно-східної України. – Львів, 1992.
- Магочій П. Формування національної свідомості: Підкарпатська Русь (1848–1948). – Ужгород, 1994. – 296 с.
- Макарчук С. Український етнос (виникнення та історичний розвиток). – К., 1992.
- Макарчук С. Етнічна історія України. – Львів, 2008.
- Павлюк С. Етногенеза українців: спроба теоретичної конструкції. – Львів, 2006.
- Пеняк С. Ранньослов'янське і давньоруське населення Закарпаття VI – XIII ст. – К., 1980.
- Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. – К., 1996.
- Рикман Э. Етнос, культура и язык: (Тема романизации населения Карпато-Дунайского региона в трактовке современных ученых) // Расы и народы. – 1980. – Вып.10. – С.12-25.
- Сарбей В. Етапи формування української національної самосвідомості (кінець XVIII – початок XX ст.) // УІЖ. – 1993. – №7-8.
- Сергійчук В. Етнічні межі і державний кордон України. – К.: Українська видавнича спілка, 2000. – 432 с.

Степанов Ф. З історії переселення болгар у Південну Україну в 50 – 60-х рр. ХІХ ст. // УІЖ. – 1996. – №1

Тиводар М.П. Закарпаття: народознавчі роздуми. – Ужгород, 1995

Україна крізь віки. – Т.9. – К., 1999; Т.15. – К., 2000.

Українці. Історико-етнографічна монографія у двох книгах. – Опішне, 1999.

Шандор В. Закарпаття, історико-правний нарис ІХ ст. – 1920. – Нью-Йорк, 1992. – 292 с.

Юрій М.Т. Етногенез та менталітет українського народу. – К., 1997

Семинарське заняття №6**КАЛЕНДАРНА ОБРЯДОВІСТЬ
(2 години)**

1. Зимові обряди.
2. Весняно-літня обрядовість.
3. Осіння обрядовість.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Бойківщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1983
- Воропай О. Звичайі нашого народу: Етнограф. нарис. – Харків, 2005
- Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1987
- Етнографія України / За ред. С.А. Макарчука. – Львів, 1994.
- Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 2-х кн. – К., 1994
- Кононенко П. Українознавство: Конспект лекцій. – К., 2005.
- Лепеха Т. Українознавство: Навч. посіб. – К., 2005.
- Пономарьов А. Українська етнографія: курс лекцій. – К., 1994.
- Савчук Б. Українська етнологія. – Івано-Франківськ, 2004.
- Українська етнологія: Навч. посіб. за ред. В.Борисенко. – К., 2007
- Українська родина. Родинний і громадський побут. – К., 2000
- Українське народознавство / За заг. ред. С.Павлюка, Г.Горинь, Р.Кирчіва. – Львів: Видавничий центр “Фенікс”, 1994.
- Українці: народні вірування, повіря, демонологія. – К., 1991
- Шкода М. Традиції і свята українського народу. – Донецьк, 2007

Семинарське заняття №7

ЗАНЯТТЯ І ПОБУТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

(2 години)

1. Землеробство: типи, форми, характеристика господарювання.
2. Рільництво, огородництво та садівництво.
3. Тваринництво та його специфіка .
4. Допоміжні господарські заняття.
5. Господарський двір та народна архітектура.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Бойківщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1983
- Гошко Ю. Населення Українських Карпат XV – XVIII ст. Заснування. Міграції. Побут. – К.: Наукова думка, 1976. – 204 с.
- Грабовецький В. Гуцульщина в XIII – XIX ст. – Львів, 1982. – 151 с.
- Гудченко З. Музей народної архітектури України. – К., 1981
- Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1987
- Данилюк А. Народна архітектура Бойківщини. – Львів, 2004
- Данилюк А. Українська хата. – К., 1991
- Данилюк А. Шляхами України. – Львів, 2001
- Етнографія України / За ред. С.А. Макарчука. – Львів, 1994.
- Косміна Т. Сільське життя Поділля. Кінець XIX – XX ст. – К., 1980
- Народна архітектура Українських Карпат XV – XX ст. – К., 1987
- Павлюк С.П. Етногенеза українців: спроба теоретичної конструкції. – Львів, 2006.
- Полесьє: Матеріальна культура. – К., 1988
- Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. – К., 1996.

Самойлович В. Народное архитектурное творчество. – К., 1977

Тиводар М.П. Закарпаття: народознавчі роздуми. – Ужгород, 1995

Етнографія України / За ред. С.А. Макарчука. – Львів, 1994.

Українське народознавство. – Львів: Видавничий центр “Фенікс”, 1994.

Українці. Історико-етнографічна монографія у двох книгах. – Опішне, 1999.

Семінарське заняття №8

СІМЕЙНІ ЗВИЧАЇ І ОБРЯДИ

1. Типи і структура української сім'я.
2. Сімейні відносини.
3. Весільні обрядовість.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Боднарчик В.К., Боцонь Л.А., Минько Л.И. Общественный, семейный быт и духовная культура населения Полесья. – Минск, 1987.

Бойківщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1983

Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. (Історико-етнографічне дослідження). – К., 1988.

Брак у народів Западної и Южної Європи. – М., 1989.

Брак у народів Северної и Северо-Западної Європи. – Москва, 1986

Брак у народів Центральної и Юго-Восточної Європи. – Москва, 1988.

Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. У 2-х т. – К., 1991

Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1987

Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 2-х кн. – К., 1994

Кожоляно Г. Етнографія Буковини. – Чернівці, 1999 – 2005. – Т.1-3.

Культура і побут населення України: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1991.

Народи європейської частини СРСР. – М.: Наука, 1964. – Т. 2.

Очерки истории культуры славян. - Москва, 1996.

Українці. Історико-етнографічна монографія у 2-х кн. – Опішне, 1999.

Юрій М.Т. Етногенез та менталітет українського народу. – К., 1997.

Семінарське заняття №9

ВЕСІЛЛЯ ТА ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ

(2 години)

1. Особливості вікових ініціацій в українців.
2. Передвесільні обряди та звичаї.
3. Традиційне весілля та його хід. Весільні чини.
4. Післявесільна обрядовість.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Боднарчик В.К., Боцонь Л.А., Минько Л.И. Общественный, семейный быт и духовная культура населения Полесья. – Минск, 1987.

Бойківщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1983

Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. (Історико-етнографічне дослідження). – К., 1988.

Брак у народів Західної і Південної Європи. – М., 1989.

Брак у народів Північної і Північно-Західної Європи. – М., 1986

Брак у народів Центральної і Південно-Східної Європи. – М., 1988.

Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. У 2-х т. – К., 1991

Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1987

Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 2-х кн. – К., 1994

Кожолянюк Г. Етнографія Буковини. – Чернівці, 1999 – 2005. – Т.1-3.

Культура і побут населення України: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1991.

Народи європейської частини СРСР. – М.: Наука, 1964. – Т. 2.

Очерки истории культуры славян. – М., 1996.

Українці. Історико-етнографічна монографія у 2-х кн. – Опішне, 1999.

IV. КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ №1

1. Становлення української етнології як самостійної галузі знань.
2. Поліваріантність назви курсу: етнологія України, українська етнографія, народознавство, українознавство.
3. Предмет і об'єкт етнології України.
4. Методи української етнології.
5. Джерела етнології України.
6. Початки формування етнологічних (етнографічних) знань.
7. Літописи як джерело нагромадження знань про етнічний розвиток України.
8. Розвиток етнологічних (етнографічних) знань у XVI – XVIII ст.
9. Нагромадження етнологічних і етнографічних знань в кінці XVIII – першій половині XIX ст.
10. Південно-західний відділ Російського географічного товариства.
11. Етнографічна діяльність та праці НТШ.
12. Етнологічна діяльність ВУАН.
13. Розвиток української етнології в еміграції.
14. Українська радянська етнографічна наука.
15. Розвиток української етнології в кінці XX – на початку XXI ст.

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ №2

1. Передетнічні процеси в добу неоліту.
2. Трипільська протоцивілізація.
3. Особливості української етногенетичної ніші.
4. Проблема індоєвропейців: суть, основні версії, гіпотези.
5. Етнічні процеси на території України в I тис. до н.е. – III ст. н.е.
6. Велике переселення народів IV – V ст.
7. Слов'яногенез: етапи та теорії.
8. Слов'янські племена на території України в II до н.е. – IX ст.
9. Етнічний розвиток Києворуської держави в X – XII ст.
10. Проблема давньоруської народності.
11. Концепції походження українського етносу.
12. Початки формування українського етносу.
13. Походження етнічних назв «Русь», «Україна», «Малоросія», «Великоросія», «Росія».
14. Етнорелігієгенез та його основні етапи в Україні.
15. Дохристиянські вірування праукраїнців.
16. Християнізація Русі.
17. Проблема двовірства, його прояви.
18. Етноконфесійні рухи на території України в XVI – XVII ст.
19. Етноконфесійні процеси в Україні в XX – XXI ст.

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ №3

1. Закріплення української етнічної території на західному і північному напрямках.
2. Колонізація Слобожанщини в XV – XVIII ст. і формування східної межі української етнічної території.
3. Українська колонізація Нижнього Подніпров'я і Причорномор'я у XVI – XIX ст.
4. Етнічне освоєння українцями Карпатського регіону.
5. Етнічні процеси у XII – першій половині XV ст.
6. Конфесійний чинник збереження української етнічності у другій половині XVI – першій половині XVII ст.
7. Українські державотворчі процеси середини XVII ст. та їх вплив на активізацію національної свідомості.
8. Етнічні процеси у XIX – початку XX ст.
9. Етнічні процеси у XX – початку XXI ст.
10. Територіальне окреслення української нації на початку XX ст.
11. Українська державність 1917 – 1920 рр. і українська етнічна територія
12. Українські етнічні землі в міжвоєнний період.
13. Українська етнічна територія в другій половині XX ст.

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ №4

1. Особливості українського націогенезу.
2. Примордіалістська версія українського націогенезу.
3. Модерністська версія українського націогенезу.
4. Географія української нації.
5. Українські етнографічні групи.
6. Національні меншини і етнічні групи України.
7. Етнолінгвістична структура населення України.
8. Етноконфесійна структура населення України.
9. Етнічний склад населення України у кінці XIX – першій половині XX ст.
10. Етнічний склад населення України у 60 – 80-х рр. XX ст.
11. Етнодемографічні процеси за доби незалежності.
12. Українська діалектологія: типологія та особливості.
13. Північні говірки і діалекти.
14. Південно-західні говірки і діалекти.
15. Південно-східні говірки і діалекти.
16. Народне харчування.
17. Українська національна кухня.

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ №5

1. Характеристика землеробства як основного господарського заняття.
2. Характеристика тваринництва як вторинного господарського заняття.
3. Допоміжні господарські заняття.
4. Підсобні промисли і ремесла (мисливство, рибальство, ткацтво, гончарство).
5. Художні ремесла (кераміка, вишивка, ткацтво, килимарство).
6. Українська етнопсихіка.
7. Українська національна свідомість.
8. Менталітет українців.
9. Етнічні стереотипи українців.
10. Етнічні установки українців.
11. Історико-етнографічне районування України: схеми та підходи.
12. Південно-Східний історико-етнографічний регіон.
13. Західний історико-етнографічний регіон.
14. Північний історико-етнографічний регіон.
15. Українська народна метеорологія та календар.
16. Календарна обрядовість (зимовий, весняний, літній, осінній цикли).

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ №6

1. Українська діаспора: чисельність та розташування.
2. Західна українська діаспора.
3. Східна українська діаспора.
4. Транспорт та шляхи сполучення: характеристика та особливості.
5. Народний господарський календар.
6. Звичаєве право.
7. Селянська громада, її функції та організація.
8. Громадське життя та громадські звичаї.
9. Весільні обрядовість.
10. Шлюбно-сімейні відносини.
11. Типи і структура сім'ї.
12. Родильна обрядовість.
13. Поховальна обрядовість.
14. Народні знання.
15. Усна народна творчість: типологія, структура та характерні риси.
16. Поетичний фольклор.
17. Прозовий фольклор.

V. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Звичаєве право.
2. Селянська громада, її функції та організація.
3. Громадське життя та громадські звичаї.
4. Етноконфесійні рухи в XVI – XVII ст.
5. Етноконфесійні процеси в XX – XXI ст.
6. Господарські заняття українців.
7. Допоміжні господарські заняття.
8. Народні промисли.
9. Народні ремесла.
10. Народні знання.
11. Українська народна метеорологія.
12. Народний календар українців.
13. Український поетичний фольклор.
14. Український прозовий фольклор.

VI. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Для закріплення студентами теоретичних знань і вироблення навичок їх використання в практичній роботі програма курсу «Українознавство в шкільному курсі історії» передбачає самостійну роботу.

Однією із важливих складових вивчення етнології України у сучасній вищій школі є самостійна робота студентів. Під час навчального процесу вона сприяє активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації, а також формує вміння навчатися і потяг до наукової роботи. Самостійна робота є основним засобом набуття знань у вільний від занять час.

Мета самостійної роботи – сприяти якнайглибшому засвоєнню студентами знань з дисципліни “Українознавство в шкільному курсі історії”, ознайомити їх з основними понятійно-категоріальним апаратом та процесами, які відбуваються в етнічному середовищі або взаємопов’язані з ним.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи дають можливість студентам глибше ознайомитися з темами або окремими питаннями, які не були винесені на лекційні або семінарські заняття. Вони передбачають опанування в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завданням самостійної роботи студентів є засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та наукових робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Самостійна робота студентів з дисципліни “етнологія України” становить приблизно 28% часу, необхідного для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти та науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень. Зміст самостійної

роботи визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями викладача.

Основною формою самостійної роботи студентів є самопідготовка, написання рефератів, здача колоквиумів, співбесіди, написання рейтингових контрольних робіт.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Етноісторичні процеси у Великому Князівстві Литовському.
2. Конфесійний чинник збереження української етнічності удругій половині XVI – першій половині XVII ст.
3. Українські державотворчі процеси середини XVII ст. та їхвплив на активізацію національноїсвідомості.
4. Етнічні процеси в другій половині XVII – XIX ст.
5. Етнічні процеси в XX ст.
6. Етнодемографічні процеси за доби незалежності.
7. Етнорелігієгенез та його основні етапи в Україні.
8. Дохристиянські вірування праукраїнців.
9. Християнізація Русі.
10. Проблема двовірства.
11. Прояви двовірства.
12. Антропологічні риси українців.
13. Характеристика антропологічних областей України.
14. Одонтологічні характеристики населення України.
15. Дерматогліфічні характеристики населення України.
16. Гематологічні характеристики населенняУкраїни.
17. Українська діалектологія: типологія та особливості.
18. Проблема походження і становлення української мови.
19. Північні говірки і діалекти.
20. Південно-західні говірки і діалекти.
21. Південно-східні говірки і діалекти.
22. Транспорт та шляхи сполучення: характеристика та особливості.
23. Народний господарський календар.
24. Особливості українського одягу.

25. Соціальні характеристики одягу українців.
26. Народне харчування.
27. Українська національна кухня.
28. Підсобні промисли і ремесла: мисливство, рибальство, ткацтво, гончарство.
29. Художні ремесла: кераміка, вишивка, ткацтво, килимарство.
30. Календарна обрядовість.
31. Усна народна творчість: типологія, структура та характерні риси.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТИВ, ДОМАШНІХ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРОЕКТІВ, ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

1. Звичаєве право.
2. Селянська громада, її функції та організація.
3. Громадське життя та громадські звичаї.
4. Етноконфесійні рухи в XVI – XVII ст.
5. Етноконфесійні процеси в XX – XXI ст.
6. Господарські заняття українців.
7. Допоміжні господарські заняття.
8. Народні промисли.
9. Народні ремесла.
10. Народні знання.
11. Українська народна метеорологія.
12. Народний календар українців.
13. Український поетичний фольклор.
14. Український прозовий фольклор.

Методичні рекомендації щодо підготовки реферативної роботи об'ємом 12 сторінок включають в себе застосування відповідної методології.

Структура написання студентом реферату складається із наступних семи обов'язкових елементів:

- Вступна частина;
- Аналіз використаної літератури по темі (на 2-3 абзаци);
- Характеристика обраної теми та перспективність її дослідження;
- Визначити основні параметри викладу матеріалу;
- Навести історичний ілюстративний матеріал, що підтверджує вашу аргументаційну базу;
- Висновок;
- Список використаної літератури.

Захист проектів та ІНДЗ відбувається за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

1. Етнографічні особливості Волині
2. Етнографічні особливості Лемківщини
3. Етнографічні особливості Опілля
4. Етнографічні особливості Бойківщини
5. Етнографічні особливості Гуцульщини
6. Етнографічні особливості Полісся
7. Етнографічні особливості Поділля
8. Етнографічні особливості Покуття
9. Етнографічні особливості Буджаку
10. Етнографічні особливості Півдня України
11. Етнографічні особливості Слобожанщини
12. Етнографічні особливості Середнього Подніпров'я
13. Транспорт і шляхи сполучення
14. Побут населення України

САМОСТІЙНА РОБОТА З ТАБЛИЦЯМИ

Заповніть таблицю по темі «Давня етнічна історія України»

	Хронологічний період	Територія проживання	Етнічне походження	Суспільний устрій	Господарство і побут	Культура і релігія
Кіммерійці						
Скіфи						
Сармати						
Анти						
Склавини						
Гуни						
Готи						
Роксолани						
Авари						

Заповніть таблицю по темі «Етнографічне районування України»

	Українське Полісся	Центрально-Східний регіон	Західний (Південно-Західний) регіон
Територіальна локалізація			
Основні елементи господарювання			
Особливості духовної культури			
Побутування мовного діалекту			
Антропологічний тип			
Тип поселень			
Особливості одягу			
Характеристика психологічного складу			

**Заповніть таблицю по темі
«Календарна обрядовість»**

	Українське Полісся	Центрально- Східний регіон	Західний (Південно- Західний) регіон
Зимова обрядовість			
Весняно-літня обрядовість			
Осіння обрядовість			

**VII. ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ
З КУРСУ "УКРАЇНОЗНАВСТВО В ШКІЛЬНОМУ
КУРСІ ІСТОРІЇ"
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014"СЕРЕДНЯ
ОСВІТА. ІСТОРІЯ"**

1. Становлення української етнології як самостійної галузі знань.
2. Поліваріантність назви курсу: етнологія України, українська етнографія, народознавство, українознавство.
3. Предмет і об'єкт етнології України.
4. Методи української етнології.
5. Джерела етнології України.
6. Передетнічні процеси в добу неоліту.
7. Трипільська протоцивілізація.
8. Особливості української етногенетичної ніші.
9. Проблема індоєвропейців: суть, основні версії, гіпотези.
10. Етнічні процеси на території України в I тис. до н.е. – III ст. н.е.
11. Велике переселення народів IV – V ст.
12. Слов'яногенез: етапи та теорії.
13. Слов'янські племена на території України в II до н.е. – IX ст.
14. Етнічний розвиток Києворуської держави в X – XII ст.
15. Походження етноніму Русі.
16. Походження назви «Україна».
17. Проблема давньоруської народності.
18. Концепції походження українського етносу.
19. Етапи та початки формування українського етносу.
20. Етноісторичні процеси у Великому Князівстві Литовському.
21. Конфесійний чинник збереження української етнічності удругій половині XVI – першій половині XVII ст.
22. Українські державотворчі процеси середини XVII ст. та їх вплив на активізацію національної свідомості.

23. Етнічні процеси в другій половині XVII – XIX ст.
24. Етнічні процеси в XX ст.
25. Етнодемографічні процеси за доби незалежності.
26. Географія української нації.
27. Українські етнографічні групи.
28. Національні меншини і етнічні групи України.
29. Етнолінгвістична структура населення України.
30. Етноконфесійна структура населення України.
31. Етнорелігієгенез та його основні етапи в Україні.
32. Дохристиянські вірування праукраїнців.
33. Християнізація Русі.
34. Проблема двовірства. Прояви двовірства
35. Етноконфесійні рухи в XVI – XVII ст.
36. Етноконфесійні процеси в XX – XXI ст.
37. Початки формування етнологічних (етнографічних) знань.
38. Літописи як джерело нагромадження знань про етнічний розвиток України.
39. Розвиток етнологічних (етнографічних) знань у XVI – XVIII ст.
40. Нагромадження етнологічних і етнографічних знань в кінці XVIII – першій половині XIX ст.
41. Південно-західний відділ Російського географічного товариства.
42. Етнографічна діяльність та праці НТШ.
43. Етнологічна діяльність ВУАН.
44. Розвиток української етнології в еміграції.
45. Українська радянська етнографічна наука.
46. Розвиток української етнології в кінці XX – на початку XXI ст.
47. Територіальне окреслення української нації на початку XX ст.
48. Українська державність 1917 – 1920 рр. і українська територія
49. Українські землі в міжвоєнний період.
50. Українська етнічна територія в другій половині XX ст.

51. Закріплення української етнічної території на західному і північному напрямках.
52. Колонізація Слобожанщини в XV – XVIII ст. і формування східної межі української етнічної території.
53. Українська колонізація Нижнього Подніпров'я і Причорномор'я у XVI – XIX ст.
54. Етнічне освоєння українцями Карпатського регіону.
55. Українська діаспора: чисельність та розташування.
56. Західна українська діаспора.
57. Східна українська діаспора.
58. Історико-етнографічне районування України: схеми та підходи.
59. Південно-Східний історико-етнографічний регіон.
60. Західний історико-етнографічний регіон.
61. Північний історико-етнографічний регіон.
62. Українська етнопсихіка.
63. Українська національна свідомість.
64. Менталітет українців.
65. Етнічні стереотипи українців.
66. Етнічні установки українців.
67. Антропологічні риси українців.
68. Характеристика антропологічних областей України.
69. Одонтологічні та дерматогліфічні характеристики населення.
70. Гематологічні характеристики населення.
71. Українська діалектологія: типологія та особливості.
72. Проблема походження і становлення української мови.
73. Північні говірки і діалекти.
74. Південно-західні говірки і діалекти.
75. Південно-східні говірки і діалекти.
76. Характеристика землеробства як основного господарського заняття.
77. Характеристика тваринництва як вторинного господарського заняття.
78. Допоміжні господарські заняття.

79. Транспорт та шляхи сполучення: характеристика та особливості.
80. Народний господарський календар.
81. Поселення: типи і характеристика.
82. Двір і житло українців.
83. Особливості українського одягу.
84. Соціальні характеристики одягу українців.
85. Народне харчування.
86. Українська національна кухня.
87. Підсобні промисли і ремесла: мисливство, рибальство, ткацтво, гончарство.
88. Художні ремесла: кераміка, вишивка, ткацтво, килимарство.
89. Звичаєве право.
90. Селянська громада, її функції та організація.
91. Громадське життя та громадські звичаї.
92. Весільні обрядовість.
93. Шлюбно-сімейні відносини.
94. Типи і структура сім'ї.
95. Сімейні відносини.
96. Родильна обрядовість.
97. Поховальна обрядовість.
98. Народні знання.
99. Українська народна метеорологія та календар.
100. Календарна обрядовість.
101. Усна народна творчість: типологія, структура та характерні риси.
102. Поетичний фольклор.
103. Прозовий фольклор.

VIII. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Алексеева Т.И. Этногенез восточных славян по данным антропологии. – М., 1973.
2. Балушок В. Етногенез українців. – К., 2004.
3. Баран В.Д. Давні слов'яни. – К., 1998.
4. Боєчко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К., 1994.
5. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. (Історико-етнографічне дослідження). – К., 1988.
6. Боряк О. Україна: етнокультурна мозаїка. – К., 2006.
7. Брайчевський М.Ю. Походження українського народу // Матеріали до української етнології. – 1995. – Вип.4.
8. Бунятян К.П. Давнє населення України. Навчальний посібник. – К., 1999.
9. Вівчарик М. Україна: від етносу до нації: Навчальний посібник. – К., 2004.
10. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. – Харків, 2005.
11. Глобализация-этнизация: этнокультурные и этноязыковые процессы. – М., 2006.
12. Горинь Г. Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX – 30-ті рр. XX ст.). – К.: Наукова думка, 1993. – 199 с.
13. Гошко Ю. Населення Українських Карпат XV – XVIII ст. Заснування. Міграції. Побут. – К.: Наукова думка, 1976. – 204 с.
14. Грабовецький В. Гуцульщина в XIII – XIX ст. – Львів, 1982. – 151 с.
15. Греков Б.Д. Киевская Русь. – М., 1953.
16. Грушевський М. Історія України-Руси. – Т.І. – К., 1991.
17. Гудченко З. Музей народної архітектури України. – К., 1981.
18. Гумилев Л. От Руси до России. – М., 1998.
19. Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1987.

20. Давня історія України. – К., 1995
21. Даниленко В.Н. Неолит Украины. – К., 1969.
22. Даниленко В.Н. Энеолит Украины. – К., 1974.
23. Данилюк А. Народна архітектура Бойківщини. – Львів, 2004.
24. Данилюк А. Українська хата. – К., 1991.
25. Данилюк А. Шляхами України. – Львів, 2001.
26. Дашкевич Я. Національна свідомість українців на зламі XIV – XVII ст. // Сучасність. – 1992. – №3.
27. Дашкевич Я. Основні етапи історії української нації. Міфологізація і деміфологізація // Родовід. – 1991. – Ч.2.
28. Дністрянський М.С. Кордони України. – Львів, 1992.
29. Етнічна історія давньої України. – К., 2000.
30. Етногенез та етнічна історія населення українських Карпат: етнологія та мистецтвознавство. – Львів, 2006. – Т.2.
31. Етнографія України / за ред. С. Макарчика. – Львів, 1994.
32. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. – К., 1993.
33. Залізник Л.Л. Нариси стародавньої історії України. – К., 1999.
34. Залізник Л.Л. Проблеми етногенезу українців з позицій сучасної європейської етнології // Магістеріум. – К., 2001. – Вип.6.
35. Заставний Ф.Д. Українська діаспора. – Львів, 1991.
36. Заставний Ф.Д. Українські етнічні землі. – Львів, 1993.
37. Ісаєвич Я. Походження українців. Історіографічні схеми та політика // Матеріали до української етнології. – 1996. – Вип.1.
38. Ісаєвич Я. Україна давня і нова: народ, релігія, культура. – Л., 1996.
39. Кабузан В. Украинцы в мире: динамика численности и расселения. 20-е гг.XVIII в. – 1989 г.: формирование этнических и политических границ украинского этноса. – М., 2006.
40. Картунов О. Західні теорії етнічності, нації та націоналізму: навчальний посібник. – К., 2007.

41. Кафарський В. Етнологія: Підручник. – К., 2006.
42. Кононенко П. Українознавство: Конспект лекцій. – К., 2005.
43. Лаврів П. Колонізація українських і суміжних степів. – К., 1994.
44. Лепеха Т. Українознавство: Навч. посіб. – К., 2005.
45. Макарчук С. Етнічна історія України: Навчальний посібник. – К., 2008.
46. Назарович А. Національні меншини країн Європейського Союзу в контексті інтеграційних процесів. – Львів, 2002.
47. Наулко В. Хто і відколи живе в Україні. – К., 1998.
48. Огульчанський Ю. Етнічна структура українського суспільства: уявні та дійсні проблеми. – К., 2006.
49. Паньків М. Організація польових досліджень. Посібник. – Івано-Франківськ, 2005.
50. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. – К., 1996.
51. Пономарьов А. Українська етнографія: курс лекцій. – К., 1994.
52. Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII – XIII вв. – М., 1982.
53. Савчук Б. Українська етнологія. – Івано-Франківськ, 2004.
54. Січинський В. Чужинці про Україну. – К., 1992.
55. Толочко П. Від Русі до України. – К., 1997.
69. Україна і світ: етнічні, науково-інтелектуальні та освітні виміри. – К., 2004.
56. Україна крізь віки. – Т.1, 2, 4, 5, 6. – К., 1998; Т.9. – К., 1999; Т.15. – К., 2000.
57. Україна на межі тисячоліть: етнос, нація, культура. – К., 2000. – кн.1-2.
58. Українська етнологія: Навч. посіб. за ред. В.Борисенко. – К., 2007.
59. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. – К., 1994.
60. Українська народність: нариси соціально-економічної і етнополітичної історії. – К., 1990.

61. Українська родина. Родинний і громадський побут. – К., 2000.
62. Українське народознавство / За заг.ред. С.Павлюка, Г.Горинь, Р.Кирчіва. – Львів: Видавничий центр “Фенікс”, 1994.
63. Українство в світі: традиційність культури та спільнотні взаємини. – К., 2004.
64. Українці: народні вірування, повір’я, демонологія. – К., 1991.
65. Українці: історико-етнографічна монографія. – Опішне, 1999.
66. Украинцы. – М., 2000.
67. Українці. Історико-етнографічна монографія у двох книгах. – Опішне, 1999.
68. Шкода М. Традиції і свята українського народу. – Донецьк, 2007.
69. Юрій М.Т. Етногенез та менталітет українського народу. – К., 1997.
69. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. – К., 1997.
70. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVII ст. – К., 2002.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

71. Агафонова Т. Одяг болгар південно-західної України (XIX–перша половинаXXст.) // НТіЕ. – 1997. – №5-6.
72. Андреева Т. Формування українського мітопоетичного світогляду // Визвольний шлях. – 2006. – Ч.12.
73. Ануфрієв О. Етносоціокультурна свідомість населення Придунав'я // НТіЕ. – 1998. – №4.
74. Арсенич П. Фольклорно-етнографічна діяльність Заклинських на Гуцульщині // НТіЕ. – 1993. – №4.
75. Балушок В. Етнічне і національне: динаміка взаємодії // Соціологія: теорія, методика, маркетинг. – 1999. – №1.
76. Балушок В. Етнічна ситуація на слов'янських землях України в епоху Київської Русі // НТіЕ. – 2004. – №4.
77. Баран В. Деякі спірні питання етнокультурних процесів на території України у другій чверті I тис. н. е. // Визвольний шлях. – 2004. – Ч.6.
78. Баран В. До питання про етнічні та державотворчі процеси в Київській Русі // Визвольний шлях. – 2002. – Ч.6
79. Баран В. Процеси культурно-етнічного розвитку на території України в I тис. // Визвольний шлях. – 2000. – Ч.8.
80. Бача Ю. Проблеми вивчення культури українців Пряшівщини // НТіЕ. – 1992. – №4.
81. Бетехтіна Т. Бондарний посуд жителів українських Карпат (кінецьXIX – початокXX ст.)// НТіЕ. – 1991. – №4.
82. Бежкович О. С. Український народний настінний розпис // НТіЕ. – 1957. – №4.
83. Бирнбаум Х. Славянская прародина: нове гипотезы (с заметками по поводу происхождения индоевропейцев) // Вопросы языкознания. – 1988. - №5. – С.35-49.
84. Біда М. Господарський розвиток українців у США // Український історик. – 1977. – №1-3.
85. Болтарович З. Традиції сімейного виховання // НТіЕ. – 1993. – №2.
86. Борисенко В. Агатангел Кримський як фольклорист і етнограф // НТіЕ. – 1991. – №3.
87. Бушуй Т. Українці в Узбекистані // НТіЕ. – 1992. – №5-6.

88. Васильченко В. Українська шлюбно-обрядова дійсність у дзеркалі фразеології // *Визвольний шлях*. – 2007. – Ч.10.
89. Воропай О. Українська оповідна народна творчість // *Визвольний шлях*. – 1976. – Ч.7, 8, 9, 10, 11.
90. Восточного Прикарпаття первой половины XIII века // *История СССР*. – 1978. – №2.
91. Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII – XVI ст. – Л., 1996.
92. Гвоздевич С. Бондарство на Бойківщині кінця XIX – початку XX ст. // *НТіЕ*. – 1991. – №3.
93. Генсьорський А. Про походження закарпатських русинів // *Український історичний журнал*. – 1968. – №10.
94. Головатюк В. Українська обрядова пісенність Підляшшя в етнографічному контексті (Зимовий цикл) // *НТіЕ*. – 2001. – №1.
95. Гон М. Зробити крок назустріч іншим. Міжетнічний компроміс: об'єктивний та суб'єктивний виміри // *Політика і час*. – 2006. – 1. – С.51-59.
96. Горленко В. З українсько-російських взаємозв'язків у галузі етнографічної науки середини XIX ст. // *НТіЕ*. – 1958. – №3.
97. Горленко В. Перша етнографічна програма на Україні // *НТіЕ*. – 1957. – №4.
98. Гордійчук Ш. Методика записування народної музики // *НТіЕ*. – 1958. – №4.
99. Гошко Ю. До історії сільської общини на Поліссі // *НТіЕ*. – 1966. – №3.
100. Грицик М. Фольклорно-етнографічні видання Галичини 60 – 70-х рр. XIX ст. і їх значення у розвитку загальноукраїнської національної культури // *НТіЕ*. – 1998. – №2-3.
101. Грушевський М. Розвиток українських досліджень XIX ст. і вияви в них основних питань українознавства // *Український історик*. – 1990. – №1-4.

102. Гуслистий К. Історико-етнічний розвиток українського народу в другій половині XVII– першій половині XIX ст. // НТіЕ. – 1961. – №3.
103. Гуслистий К. Утворення української народності // НТіЕ. – 1960. – №1.
104. Гуслистий К., Горленко В. Початки етнографічного вивчення українського народу // НТіЕ. – 1960. – №3.
105. Данилюк А. Традиційна поліська садиба і типи її забудови // НТіЕ. – 1991. – №2.
106. Дашкевич Я. Східня Галичина: етнічні відносини, національні міти і менталітети // Визвольний шлях. – 1996. – Ч. 7.
107. Дражньовський О. Етнічна генетика й кров'яна антропологія українського народу // Визвольний шлях. – 1974. – Ч.7, 8.
108. Этногенез народов Балкан и Северного Причерноморья. – М., 1984.
109. Жолтовський Я. Орнаментация народних металевих виробів Гуцульщини // НТіЕ. – 1958. – №2.
110. Зайченко В. Народне вбрання Чернігівщини кінця XVIII–середини XX ст. // НТіЕ. – 1993. – № 3.
111. Заремба С. Історико-краєзнавча діяльність Етнографічної комісії ВУАН // НТіЕ. – 1985. – №1. – С.46-48.
112. Зіневич Г. Антропологічні особливості давнього населення України // НТіЕ. – 1964. – №3.
113. Іваненко В. Етнорелігійні традиції українського народу // Вісник Дніпропетровського університету. – 2005. – 5. – С.3-13.
114. Камінський А. З історії етнопсихології українства (Комплекс провінційності та його відгомони) // НТіЕ. – 1998. – №1.
115. Карий П. Про психологічні властивості російського народу // Визвольний шлях. – 1953. – Ч.8.
116. Качуровський І. Українська етнопсихологія і національна релігійно-філософська поезія // НТіЕ. – 1999. – №1.

117. Кафарський В. Українська політична чи етнополітична нація? // Політичний менеджмент. – 2006. – 4. – С.44-54.
118. Кирчів Р. Донаукові зацікавлення українським фольклором та етнографією // НТіЕ. – 2005. - №3. – С.52-65.
119. Кобальчинська Р. Мистецьке оздоблення різдвяних свят на Бойківщині // НТіЕ. – 1999. – №1.
120. Ковалів П. До питання про виникнення східнослов'янських націй // Визвольний шлях. – 1969. – Ч.5.
121. Ковалів П. До питання терміну “Русь” // Визвольний шлях. – 1970. – Ч.5.
122. Козак Д. Взаємодія слов'ян і германців на території України в першій половині I тис. н.е. // Археологія. – 1993. – №2.
123. Козак Д. Етнічні процеси в Україні наприкінці I тис. до н.е. – у I тис. н.е. – К., 2000.
124. Костомаров Н. Две русские народности. – К – Х., 1991.
125. Крамарчук Т. Східна українська діаспора: динаміка чисельності та регіони розселення // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К., 2002. – Вип.11. – С.224-234.
126. Куртяк В. Вплив етнічного фактора на формування програм і діяльність політичних партій в Україні в 1917 – 1920 рр. // Визвольний шлях. – 1999. – Ч.9.
127. Кушнарєнко Д. Т. Г. Шевченко – збирач фольклору // Народна творчість і етнографія. – 1961. – №2.
128. Мазурок О. Юрій Жаткович як історик та етнограф Угорської Русі // Український історик. – 1993. – №1-4.
129. Мацієвський Ю. Етнічні конфлікти: типологія, причини й форми вираження // Наукові записки. – К., 2000. – С.61-71.
130. Мірчук І. Основні риси етнопсихології українців // Народна творчість і етнографія. – 2001. – №1-2.
131. Мишанич О. Міжетнічні та міжконфесійні відносини в Карпатах // НТіЕ. – 1997. – №1.

132. Мойсієнко В. Про дохристиянські божества і символічно-магічні кліше в поліських замовляннях // НТіЕ. – 1992. – №2.
133. Науменко Г. Українці Канади: з історії формування громадського побуту // НТіЕ. – 1991. – № 4.
134. Одарченко П. Національне відродження України і розвиток фольклористики та етнографії в ХІХ та на початку ХХ ст. // НТіЕ. – 1998. – № 4.
135. Одарченко П. Історія української етнографії. – С.82-101..
136. Олійник М. Фольклорно-етнографічна діяльність Д.І.Яворницького // НТіЕ. – 1965. – №4.
137. Ортинський І. Значення української церкви для збереження і розвитку етнонаціонального буття народу // НТіЕ. – 1999. – №4.
138. Парахіна М. Діяльність народознавчих осередків в Україні у 20 – 30-х рр. ХХ ст. // Історичний журнал. – 2005. - №4. – С.65-71.
139. Петров В. Методологічно-світоглядні напрями в українській етнографії та фольклористиці ХІХ – ХХ ст. // НТіЕ. – 2000. – №4.
140. Петров В. Походження українського народу. – К., 1992
141. Півненко А. Український художньо-архітектурний відділ харківського літературно-художнього гуртка // НТіЕ. – 1991. – №1.
142. Пилипчук Р. Український аматорський театр на Буковині (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) // НТіЕ. – 1964. – №1.
143. Пожоджук Д. Гуцульська ввічливість // Визвольний шлях. – 2001. – Ч.8.
144. Прибега Л. Хліборобські будівлі українського села ХІХ – початку ХХ ст. // НТіЕ. – 1993. – № 4.
145. П'ятаченко С. Проблеми етнопсихології українського народу в спадщині П. Куліша (1819 – 1897) // НТіЕ. – 1997. – №5-6.
146. Радевич-Винницький Я. Етнос і субетноси: діалектика взаємин // Визвольний шлях. – 2006. – Ч.11.

147. Різниченко О. Слобожанська ментальність і націоналізм // *Визвольний шлях*. – 1992. – Ч.11
148. Рикман Э. Етнос, культура и язык: (Тема романизации населения Карпато-Дунайского региона в трактовке современных ученых) // *Расы и народы*. – 1980. – Вып.10. – С.12-25.
149. Рикман Э. Етнос, культура и язык (тема романизации населения Карпато-Дунайского региона в трудах современных ученых) // *Расы и народы*. – 1980. – Вып.10. – С.16-22.
150. Романовський В. Сільське і міське населення Лівобережної України в 60-х рр. XVII ст. // *НТіЕ*. – 1958. – №3.
151. Рубан О. Етнографічна комісія Академії наук України (1921 – 1933 рр.) // *НТіЕ*. – 1999. - №4. – С.126-131.
152. Рудницький Я. До історії української меншости в Канаді 1967-1987 // *Український історик*. – 1987. – №1-4.
153. Савченко В. Причинки до з'ясування ролі кельтського субстрату в етногенезі українців // *Визвольний шлях*. – 1997. – Ч.1.
154. Семко В. Російськомовні українці: етнополітичних аспект // *Історичний журнал*. – 2007. – 7. – С.42-47.
155. Семенюк С. Про національні меншини і народності // *Визвольний шлях*. – 2007. – Ч.6.
156. Слющинський Б. Етнонаціональні особливості українського Приазов'я: історичний аспект // *Соціологія: теорія, методика, маркетинг*. – 2008. – 4. – С.166-175.
157. Сополіга М. До питань етнічної історії та національного визначення українців Словаччини // *НТіЕ*. – 2005. - №3.
158. Сергійчук В. Слобожанщина в етнодержавотворчих змаганнях українців XVII – XX ст. // *НТіЕ*. – 1998. – №4.
159. Скрипник Г. Етнонаціональне відродження України і розгортання наукової діяльності народознавчих установ УАН (20-ті рр. XX ст.) // *НТіЕ*. – 1998. – №5-6.
160. Скрипник Г. Сучасна Україна: нація і проблеми державотворення // *НТіЕ*. – 1999. – №4.

161. Сокіл Г. Побажальні та величні молитви обхідних календарно-обрядових пісень українців // *Визвольний шлях*. – 2003. – Ч.8.
162. Стрижак О. Нова наукова концепція про окремі шляхи походження українського і російського народів та їхніх мов // *НТіЕ*. – 1961. – №5-6.
163. Стрижак О. Сучасні наукові теорії про батьківщину слов'ян // *НТіЕ*. – 2000. – №4.
164. Тищенко К. Мовні дарунки давніх сусідів: від скіфів до хозарів. – К., 2004.
165. Ткаченко Т. Українці в Америці // *Чумацький шлях*. – 2007. – 4. – С.2-7.
166. Токаржевський-Карашевич І. До джерел наших державних традицій // *Визвольний шлях*. – 1955. – Ч.4.
167. Франко О. Діяльність Федора Вовка в Науковому товаристві ім. Т.Г. Шевченка (До 150-річчя від дня народження) // *НТіЕ*. – 1997. – №5-6.
168. Франко О. Фольклористична діяльність Федора Вовка // *НТіЕ*. – 1999. – №4.
169. Царук О. Українська мова в слов'янській родині: етнічні свідчення // *Визвольний шлях*. – 2002. – Ч.4.
170. Чекаленко Л. Міграційна політика та етнополітика Української держави // *Чекаленко Л. Зовнішня політика України: Підручник*. – К., 2006. – С.614-691.
171. Чернова К. Українська діаспора в Республіці Казахстан: статус, етнічність, еміграційні установки // *Вісник КНУ: Соціологія, психологія, педагогіка*. – 2007. – 27-28. – С.12-15.
172. Чмелик Р. Християнські засади української сім'ї (друга половина XIX– початок XX ст.) // *НТіЕ*. – 1995. – №1.
173. Чорній С. Культ сонця в українських народних віруваннях // *Визвольний шлях*. – 1980. – Ч.9.
174. Чубинський П. Праці етнографо-статистичної експедиції в Південно-Західний край. 1877 р. // *Краєзнавство. Географія. Туризм*. – 2003. - №30-32. – С.2-57.

175. Шевчук О. Музично-побутове життя міської молоді Галичини XIX – поч. XX ст. // НТіЕ. – 2002. – №3.
176. Шнирельман В. Националистический миф: основные характеристики (на примере этногенетических версий восточнославянских народов) // Славяноведение. – 1995. – №3.
177. Шуба О. Церква і проблеми збереження та розвитку традицій української культури // НТіЕ. – 2001. – №1-2.
178. Шушарин В. Свидетельства письменных памятников Королевства Венгрии об этническом составе населения // Раннийэтапэтническойисторииивенгров. Проблемыэтническогосамосознания. – М., 1997.
179. Щербак І. Обрядові форми статевої ідентифікації дітей в традиційній культурі українців // НТіЕ. – 2001. – № 1.
180. Щербаківський В. Матеріали до висвітлення південного походження слова “Русь” як нашого народного імени // Визвольний шлях. – 1953. – Ч.5.
181. Щербата Г. Розвиток освіти в північній Лемківщині XVIII – XX ст. // Визвольний шлях. – 2000. – Ч.2 .
182. Юзвенко В. Польський фольклорист Оскар Кольберг – збирач і дослідник української народної поетичної творчості // НТіЕ. – 1961. – №2 .
183. Яковлів А. Тисячолітні етноісторичні традиції української державності // НТіЕ. – 1997. – №2-3.
184. Янів В. Релігійність українця з етнопсихологічного погляду // НТіЕ. – 1999. – №5-6.
185. Янів В. Українська вдача і наш виховний ідеал // Визвольний шлях. – 1969. – Ч.7, 8, 9.
186. Янів В. Українська етнопсихологія і наш національний виховний ідеал // НТіЕ. – 1998. – №5-6.

ІХ. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточний контроль	Контрольна робота	Колоквіум	Самостійна робота (наукове есе, реферат)	Всього
40 балів	20 балів	20 балів	20 балів	100 балів

Розрахунок максимальної підсумкової оцінки з навчальної дисципліни здійснюється згідно кредитно-модульної системи. Максимальна кількість балів, яку можуть одержати студенти під час виконання різних видів робіт становить до заліку.

Підсумковий бал з навчальної дисципліни складається з підсумкового семестрового балу. Упродовж семестру студент отримує бали за різні види робіт, які сумуються в підсумкові семестрові бали.

Підсумковий семестровий бал складається з суми балів, отриманих студентом денної форми навчання за свою навчальну діяльність протягом семестру і дорівнює сумі за семінарські (практичні) заняття (максимально 40 балів), балу за контрольну роботу (20 балів), балу за колоквіум (20 балів) і балу за індивідуальну роботу (20 балів) та в сукупності може складати максимально 100 балів.

X. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Оцінка «п'ять» ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у письмовій роботі не повинно бути помилок. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями сучасної наукової етнологічної літератури, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає етнологічну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміти розбивати історичну інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру).

Оцінка «чотири» ставиться, якщо студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен (на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, у письмовій роботі є незначні помилки. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями сучасної етнології, її науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і

культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем; будує аргументацію на основі 2-3 доказів, може рецензувати відповіді ровесників. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію історичних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності.

Оцінка «три» ставиться, якщо у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у письмовій роботі є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з концептуальними досягненнями етнології та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, а просто перераховує. Відносно знає термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. До кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати, рецензії відповідей ровесників поверхові. Вміє організовувати пошук історичних джерел, але не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності.

Оцінка «два» ставиться, якщо у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і

навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; відповідь не змістовна і не доречна, у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями етнології та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. **Практично не** знає історичну термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка і оцінка інших. Не вміє організувати пошук джерел, не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності.